

բար հանդից կամ թճառուկ, չըստ թժն որք են. եւ առանց զօպարան ի եղանակն ոնց է, որց օրինակ առաջին առևտն ըստ կամ բարիք է. նշանակ եւ աստ առաջարկութիւն յօթիքի ամեն ի կամ ի առաջարկութիւն վաստակած գույք է, որը պատճեն է զայտաբան Աստածած որ պաշտօնէ, որը բարիք գործէ, ասա եեւ թէ թոքաբան զայտաբան պայտ պաշտօն տարեց եւ պատճեն փայտից եւ քարանց մասնաւունն ի կամ ի առաջարկութիւն ոնց է, ոյլ օրինակ ի կիր արականըն փոփոք գործածն է:

(Հայոց հանրական)

2 9 9

բաւէն համիցէ, չըրութիւն
որդէ, եւ առանուն
ըրբուղուն նոյն է, բայց ս-
խակ, առաջըն ոչ նոյն
պայմանէն եւ աստուած պաշ-
ուութեան
քրիստոնէան անսի ցուցանի
արութիւնն. ինչ զըրշ-
արփուն լւսուուն որ պաշ-
ուուու, գործ պահապահ
որդէ, ապա եթէ թօքակ
ճամփարուն քարանց եւ
պայմանից որդէն թէ լւ-
սուուց յ, պաշտուած մասու-
ամից, առանարին վաս-
որդէ, զի քըրբանի պիտու-
յան յանպատէն իր գար-
ուութեան:

բայս եւ երկաթ
ըմբ, ի բարիս
աստի, եւ մերթ ի չար.

Ե Եթէ խոփ եւ գերանդի
մանգապ ոք դործիցէ,
բարեգ իրա պաշտեցաւ.

Ա. ՀԱՅԵՐԵՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ 1892 ՏՐՈՒԹ

202. Սպանեակը Հքրիկոյ — Դաստիարակութիւն
տառապ, բարդազան և փարմազան, թօթզ. Սկզբ.
Լազարանն է. Ծի. առ. Խուռ. 332/2. Լուս. (Տրա. Ընկ-
լուսական) : Քառ. Պատ. 9:

203. Մարդկանց Յ. Բ. — Էշիսանի աւետա-
րաց, ուստահարութիւն հայկան, պանծանան և
տարր-երգական զեղարուսան, թօթզ. չ. Բանա.
Փալաղիձան: Վեճուս, առ. Միջի Ք. 28 էլ. 18.
Վահակով պատվերով են 6 լուսատու տախանակուրով.
Քր. 12:

204. Վարատ., Թ. 1 և 2: «Հայրենիք,
1893. Թ. 392:

204. Վերին Փ. — Թրովաթորէ, որերորութիւն
ի չոր արարածան, թօթզ. Վայսն Յ. Թրորածան,
առ. Յ. Սպանական: Կ. Պ. առ. Պատու. 12/5 էլ. 2. ուու:

205. Հայկան Յ. 8. — Ուստահարութիւն Սովոր-
ականի հետման Վարուս Սփերնալդը: Վեճուս, առ.
Միջի. Ք. 4 և 272 էլ. Գո. 3 (Յա. Մատ. ծ.):

206. Վահակով: «Արևած», Թ. 2588. G. Vetter, Litter.
Rendesdau. 1893. Nr. 4 որով. 107 էլ. թօթզ. «Տաճէս Ամ-

1893, №. 8:

206. Տանհամեան Ֆիլիփի Հայունեաց արքակողորդական Ընկերութեան (1882—1892) : Տի. տպ. Արոր:
207. Տարոս գեղարվանաւան զրամանական իշխանութեան պատկերապատ շաբաթամթոքի : Գ Տարի:
- Տի. տպ. Արոր. Խմբ. 8. Նազարեան, 6 թու. :
208. Եկր-Դիդիկունչան Գ — Խորեան և Մարա աւաշը անձնեալ միջնորդի: Բ. Տագար. Ընկեր. Եղանակ (1892) 7 թ.:
210. Եկր-Մշհանձանական Վ. Վրկ. — Անգեր զպրութեան և Ալպավ. Կ. Տ. տպ. Գ. Դատու. (1892—93) 30 թ.:
211. Եկր-Ծովհանձանական Պ — Անգանական ուսուցա արական և իրական սեռօրին: Եռուժ: [Քանչ.՝ Սահակ, Թ. 39:]
212. Ծովհանձ. Ա և Փինակ Գ — Ուսուորութիւն ի Պորտա մասին. Թագ. 4. 8. Յ. Վիճակ, տպ. Մասիթ. Չ Գ Խաչէ Հ. Թ. 1: (Ազգ. Սահակ. Գ.)
213. Տիգանձանական Գ — Անգեր, ասացուածք և ուսուցա նոր-սովորականին: Ոսուորու, տպ. Յ. Ետր-Ազամանական 8. 118 էլ.:
- [Քանչ.՝ Ամբ. Թ. 110:]
214. Տուրքական՝ Տաղոթական սիրոյ եզր. Պարզ. Մարտիր Մատիսեան: Տի. 74 էլ. 30 կ.:
215. Մաժֆի — Ակսկական և Պատկանաւու: Հար. 1: Տի. տպ. Ե. Մարտ. Թ. 6 և 492 էլ. 2 թու. :
216. Ռուսկա — Ֆրիմա. Վ. Վ. Ալիման: Տ. Վ. Ալիման: Տի. տպ. Արոր. 168 էլ. 36 նկար. 40 կ. Ընկ. [Ընկ.]

[*ցման*՝ *Պուլպէթ* Թ. 4.]

217. Փատագանձան Յ. Գ. — Նոր զասագիրը
Ուսագիտութեան: Մասն Ա—թ. Բ Ցազար: : Կ.Գ. ապ.
Ա. Պատու Ֆ 144+145. Երբեք 10դշ:

218. — Անդամականական զասագիրը
Ուսագիտութեան: Դ Ցազար: : Կ.Գ. ապ. Յակ. 8
Տառ ՀՀ. 3դշ:

219. — Պատիկրաբարք Աշխարհագումբին
Անվագիր աշխարհացարք զունաւոր տախտավոր: : Կ.Գ.
Ապ. Բ. Պատու 200 ՀՀ. 6դշ:

[...]. - Срѣбн. вѣт. № 239, 250, 2529. "Фарыкъ,
ф. 32. - б. Шир., №. 215, 216, 2126, 2127;]
220. Фашаѣлікъ - 200,000. Қашимаѣлікъ тиѳрі
шарыпшылыкъ. - Әрмәнъ. 46 т., 304.
221. "Фашар Җыу", в. әрманистанынъ тиѳрі. Ушыкъ.
100 үшкәнләръ պашинъ. 60 р., 1 պашинъ. 1 պ.
222. Фашаїкъанъ 9, 8 - Әрмәнләръ զаварынъ
шарыпшы. պашинъ-պашинъ: Шѣр. 5: 4, 9. әмъ. әрм.-
կիւն. 83 31 т., в. 18 պашинъ. 50 պայш:
223. - 9 - Գիւնկъ թѣбрѣ. մասшանդѣтѣріն
ирабынъ եւ ուսմանը: 4, 9. առ. ն. 4. Ք. Պր. 4. Հ. Ա. Հ. Ա. Հ. Ա.
224. - Ա - Սամանդъ Օ:անъ. (Թիրքա: այց
և աշխիցъ). Ушыкъ. առ. Բարիкъ. 54.
225. - 8. Փ - Ներկարանъ. Թատրон-գովիեւ
իւր արտынъ: 4, 9.
226. Փիլմѣ. Հերոյակъ: Խոր Թարգմանեալը
նախանց մեղք. որոց Անդրէ բաղդիք նախ առ
ազъ. Վնի առ. Ա. Ղազ. (1878) թ. 288 է:
227. Փուլմѣ. պարամիթիթ. Խոր. Հ. Ա. Ալբա-
մանъ: 9, առ. պ. Խոհեմանъ. 2/1. Միջն.

1. Այսինքն՝ զործածութեան կերպը:

2. Sarg. ունի՝ սիրելոյն:

Տ Յակ. ունի՞ իւսուս Իզմիրին ունի՞ իւսուս

Achells: Allg. Zeit. 1892, 88, Bell. 70, T. A: Verb. Ges. Erdk. Berlin XIX, p. 228. E. Gross: Deutsche Literaturzeitung 1892, Nr. 27. Haberland: Mittb. anthrop. Gesell. Wien XXII 1/2, pp. 79; Bl. f. lit. Unters. 1892, 27, p. 480; Lit. Centralbl. 1892, 88, pp. 1872 և այլն:

56. Butyka D — Meine Reise von Kharput nach Diarbekir und mein Aufenthalt dortselbst. D. Randschau: f. Geogr. und Stat. XV, 4, pp. 151—60.
[Պութիկաս — Ռուսուրութիւն Խարբերդէն Տիգրանկարութիւնը:]

57. Gelzer H. — Der gegenwärtige Bestand der arm. Kirche: Zeitschrift f. wissenschaftl. Theol. 36, 2 PP. 168—71.

[Գելչեր — Հայ Եկեղեցին Ներկայ պրոբլեմնը:]

58. Lantebesse L — De la race et de la langue des Hittites. Bruxelles 1892, VIII, 182 pp.

[Լանտեբես — Հիթիտաց ցեղն ու լեզուն:]

59. Le diocèse arménien de Marache: Revue de la Terre Sainte, IX, 18, p. 663 ff.

[Մարաշի հայ թեսք:]

60. Peiser F. E — Die hittitischen Inschriften. Ein Versuch ihrer Entzifferung und Ausgabe. Berlin 1892, XII, 128 pp.

[Փայզեր — Հիթիտաց արձանագրութիւնները, Ընթացուած և հաստակութիւններ:]

61. Փօնոս. To pieri τον ταφού του κυρίου ἡμών Ἰησού Χριστού ὑποκατάστησεν ἐλέγχοις τε και ἀδεμνεῖσι. Εὐδ. Α. Παπαδόπουλος—Κεραμευς, Τ. Σ. Δεστονηγ. N. Μαρφ. Lips. 1892, XI, 298 pp.

[Եվդομή Κεραμευս և այլ սույր լուսաբն Ետան մերու Թիփուփ Քրիստոսի և այլ սույր լուսաբն Ետան մերու, Դուռ ։ Անդեմ Ներածութիւնամբ ։ Փափառութիւնամբ Քրիստուն, Թագավոր և լուսաբն Ետան Մարփ:]

62. Stearns Ch. — The monuments and inscriptions called Hittite: Hartford Seminary Record 1892, Apr. 125—45, June 185—186.

[Ստերնս — Հիթիտան Կողուած յիշատակարանը և արձանագրութիւններ:]

Բ Ժ Ծ Կ Ա Կ Ա Ն

Ա Խ Ա Ր Ե Ն Ե Խ Ա Վ Ա Ր Ե Գ Ե Ց Կ Պ Ա Լ Ա Բ Ե Ւ Խ

Հայութիւն Ա խ ա ր ե ն յ ի պատուարժան խմբակրութիւնը, իւր Սատենատարանի ձեռագիրներուն մէջ, Ս. Խաչ վարժարանի Բնաւու յեւնաւութեան մէջ օրինակը գտնուիլը զեկուցանելով Անպտեմբերի Հայութիւն մէջ՝ կից մեր կրութեան՝ կը հրատարակեր այդ օրինակն մէկ կարեւոր յիշատակարանը, եւ կը ծանօթացուներ, թէ Զեւսազնութիւնը, «շարադրեալ ի ծառն պամեսթայէ բօսթայնը եւ Խեմասառաւ ի ֆռանչակոս Աթենութիւնը, եւ Աթենաներուն է Յանակուն Արքութիւնը կոստանդնուպոլիսուոյն»:¹

Յայսնի չըր սակայն թէ ո՞ր թուականին թարգմանուած է այն, կամ՝

¹ Տես Հայութիւն Անուշեակ Սեպտեմբեր 1892, էջ 280: Ա լուս, էջ 283:

Այդ է Յովհաննէս Վարդապետ կ. Պոլսեցին, որով յայունուի թերեւս ժամանակը թարգմանութեան:

Պատմութեան աւանդած նախնի Հայ մատենագիրներու շարքին մէջ՝ Կոստանդնուպոլիսից մականունը կրող, լիցուագէտ ւ թարգմանի՝ Յովհաննէս Վարդապետ մը մխայն կը գտնենք, եւ է Հայութ անուանեալ Յովհաննէս Վարդապետը կ. Պոլսեցի, որ ոչ նուազ գնահատելի ժառայութիւններ մատուցած է ժամանակին ու հմային մատենագրութեան:

Հոյով Յովհաննէս Վարդապետ կ. Պոլսեցի երկու դար յասաջ ապրած է, և ծննդ 17^{րդ} դարու գրեթէ կէսին:²

Քաջահմուս և լրուական այլեւայլ լեզուաց՝ մանաւանդ լասիներէնի եւ խալիքէնի երկար ատեն բնակելով լենեսիկ, լիվունոյ, Մարտիլս և Ամաներտամ,³ 1670էն մինչեւ 1689 եւ 1696, քառորդ գարու ժամանակի մէջ, մեր այն ատենի նորակազմ ապագրութեան զարգացման մէջ ապահով առաջարկուած է Ասկանիան, Թագէանան նախնի սպարանաց Հայերէն հրատարակութեանց մէջ մասը գրեթէ միգն անձամբ շարադրած է և թարգմանած իսաբերէն լեզուէ:⁴

Ա հաւասիկ մէկ քանին այն հրատարակութեանց, որը կը կրեն իւր մասունը, միշտ Հայութէն Ամարտէոյ օրինակին ունեցած յիշատակարանին «բարեկանական է Յովհաննէս Վարդապետուուցոյն, տողըրով:

1. «Նորաբոյն նացի զբունեան, թարգմանեցալ ի Յովհաննէս Վարդապետէ կոստանդնուպոլիսեցւոյ, յամի ներմանման թեամանեան 1671, ընդունաւաներորդում աւուր ամսեանն փերարակարի ի Հայութ:» (Տես Հայկ. մատենագիրի թիւն էջ, 500—501):

2. «Հայութապետին նորաբանական պուենութիւն ապագրեցեալ ի Յովհաննէս Վարդապետէ կոստանդնուպոլիսեցւոյ . . . ապագրեալ ընդուրանում սրբոյ Էջմիածնի, եւ սրբյն ասրդակի զօրավարու. Ի մարշլիայ, յամի ներմանմանման թեաման մերց Յիշուսի Քրիստոսի 1674, սաւուրնառացնում Յունիսի ամսոյն: (Տես Հայկ. մատենագիրութիւն էջ, 389—901:)

3. «Կառագուն երանակայ կոստի Մատուցութիւններ թարգմանեցալ ի Յովհաննէս Հայով Վարդապետէ կոստանդնուպոլիսուոյն»:⁵

¹ Տես «Պատմ. Հայկ. Դուռ.» Բ. Համար էջ 293—315:

² Տես Հայութիւն Պատմ. Հայ. Գ. էջ 662:

³ Տես «Պատմ. Հայկ. Դուռ.» Հայ. Գ. էջ 293—315:

⁴ Տես «Պատմ. Հայկ. Դուռ.» Մարտիլսի դուռին Հայ. Գ. Զարբ. էջ 470—471: